

УДК 336.71:658.14/.15:005.334

JEL: G32, G21, O33, F65, D81, H12

DOI 10.18524/2413-9998.2024.3(58).328916

В. В. Бутенко,

кандидат економічних наук, доцент,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,

Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна.

e-mail: v.butenko@onu.edu.ua

ORCID: 0000-0001-7650-2347

С. Є. Музика,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,

Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна.

e-mail: sophiemusyka@stud.onu.edu.ua

ORCID: 0009-0001-9907-213X

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ І ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасні глобальні економічні трансформації та технологічні зміни створюють нові виклики для фінансового сектору, змушуючи підприємства адаптуватися до умов високої невизначеності. Фінансова безпека, що раніше розглядалася як технічний аспект, нині стає стратегічним ресурсом, який визначає життєздатність бізнесу та його конкурентоспроможність. У статті здійснено комплексний аналіз теоретичних засад фінансової безпеки підприємства, визначено її ключові складові, такі як баланс дохідності, ресурсне забезпечення та ефективне управління фінансами. На основі наукової літератури розглянуто основні загрози фінансовій безпеці, включаючи економічні кризи, політичну нестабільність, кібератаки, низьку платоспроможність контрагентів і внутрішні організаційні проблеми. Особливу увагу приділено українському контексту, де воєнний стан посилює економічну невизначеність, ускладнюючи функціонування малого та середнього бізнесу. У статті проаналізовано вплив таких факторів, як обстріли інфраструктури, енергетична нестабільність та зростання кіберзагроз на фінансову стабільність. Запропоновано інноваційні стратегії, включаючи впровадження фінтех-інструментів (блокчейн, автоматизовані системи управління), диверсифікацію джерел фінансування та підвищення кваліфікації персоналу, які дозволяють трансформувати невизначеність у джерело стійкості. На основі статистичного аналізу та наукових підходів обґрунтовано механізми створення системи управління фінансовими ризиками, що поєднує юридичні, технічні та аналітичні компоненти. Дослідження підкреслює, що ефективне протистояння невизначеності може не лише забезпечити фінансову безпеку підприємства, але й стати конкурентною перевагою, що слугуватиме прикладом для інших економік, особливо в умовах кризових викликів.

Ключові слова: фінансова безпека, підприємство, економічна невизначеність,

фінансова стійкість, конкурентна перевага, працівники, економічна криза, кіберзагрози, фінтех, воєнний стан, адаптивність.

Вступ. Сучасне підприємництво функціонує в умовах високого рівня невизначеності, що зумовлено глобальними економічними трансформаціями й локальними економічними потрясіннями. Такі зміни можуть сприяти розробленню інноваційних стратегій розвитку або спричинити занепад національної економіки. Критичним є питання ефективного використання цих умов для забезпечення економічного зростання, а не створення додаткових перешкод на шляху розвитку. У цьому контексті актуалізується потреба в новому підході до економічного захисту, який розглядається як інструмент підвищення адаптивності, а не лише як сукупність статистичних показників.

Актуальність забезпечення фінансової безпеки підприємств, особливо в Україні як країні, що розвивається, обумовлена складними умовами функціонування в період воєнного стану. Нестабільне економічне середовище створює значні виклики для малого та середнього бізнесу, державних підприємств і органів державної влади, відповідальних за фінансове забезпечення населення, зокрема суб'єктів підприємницької діяльності. За даними Державної служби статистики України, у 2022 році через війну кількість активних підприємств скоротилася на 15%, а обсяг виробництва малого та середнього бізнесу впав на 30% порівняно з 2021 роком [1]. Постійні обстріли інфраструктури спричиняють економічний шок і невизначеність щодо перспектив діяльності, а пряме влучання в об'єкти підприємств може повністю припинити їхню економічну активність, що призводить до зменшення податкових надходжень до державного бюджету. У 2023 році податкові надходження до державного бюджету України зменшилися на 7% через скорочення економічної активності [2]. Таким чином, аналіз теоретичних засад фінансової безпеки та розроблення практичних підходів до її забезпечення є ключовим фактором стабілізації національної економіки, оскільки це відповідає державним інтересам щодо збереження бюджетного наповнення та запобігання масовому закриттю бізнесу.

Огляд літератури. Питання фінансової безпеки підприємств є предметом ґрунтовного аналізу у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі, що відображає її значення в умовах глобальних економічних трансформацій, локальних криз і технологічних змін. Сучасні дослідження акцентують увагу на адаптації бізнесу до невизначеності, спричиненої

економічними потрясіннями, воєнними діями та зростанням кіберзагроз.

О. Ю. Амосов характеризує фінансову безпеку як стан захищеності від зовнішніх впливів і здатність гнучко здійснювати фінансові операції, наголошуючи на координації між внутрішніми та зовнішніми стейкхолдерами [3]. З. С. Варналій і С. М. Бондаренко у своєму дослідженні розглядають фінансову безпеку як ключовий елемент економічної стійкості підприємств, наголошуючи на необхідності інтеграції стратегічного планування та ризик-менеджменту для протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам [4]. У спільній роботі З. С. Варналія, О. В. Чеберяка, О. П. Микитюка та С. М. Бондаренка фінансова безпека аналізується в контексті воєнного стану в Україні, де автори пропонують комплексний підхід до оцінки фінансових ризиків і розроблення превентивних заходів, спрямованих на забезпечення стабільності малого та середнього бізнесу [5]. В. В. Вудвуд і О. В. Батієвська підкреслюють важливість системного підходу до забезпечення фінансової безпеки, пропонуючи інструменти, такі як диверсифікація фінансових потоків [6]. Т. А. Клочко розглядає фінансову безпеку як стан, за якого підприємство здатне протистояти загрозам завдяки превентивним і контрольним заходам, акцентуючи на її автономності в структурі економічної безпеки [7]. Н. І. Коваль та К. В. Корніюк визначають фінансову безпеку як механізм захисту економічної діяльності підприємства, що забезпечує стабільність фінансових операцій через раціональне управління ресурсами. Вони підкреслюють залежність фінансової безпеки від макроекономічної стабільності та внутрішньої фінансової дисципліни [8]. Д. А. Нагорний і Р. В. Озарнов аналізують роль фінансових технологій у зміцненні фінансової безпеки, наголошуючи на потенціалі фінтех-інструментів, таких як блокчейн і автоматизовані системи управління, для зниження кіберзагроз і підвищення адаптивності підприємств у період макроекономічної нестабільності [9]. О. В. Сташук досліджує фінансову безпеку в контексті мережевих структур, звертаючи увагу на загрози, пов'язані з невизначеністю, і пропонуючи методи оцінки фінансових ризиків [10].

Науковці одностайно визнають, що фінансова безпека є ключовим чинником забезпечення стійкості підприємств. Вона вимагає комплексного підходу, який поєднує теоретичний аналіз, оцінку фінансових показників, впровадження інноваційних технологій і адаптацію до сучасних викликів, зокрема в умовах воєнного стану та зростання кіберзагроз.

Мета та завдання дослідження. На основі аналізу актуальності проблеми визначено мету дослідження, яка полягає у виявленні ключових чинників впливу на фінансову безпеку підприємства та формуванні теоретичної основи для створення ефективного механізму забезпечення її стабільності фінансової безпеки підприємства. Завданнями дослідження є: аналіз наукових підходів до забезпечення фінансової безпеки, ідентифікація потенційних і реальних загроз діяльності підприємств, розроблення рекомендацій щодо підвищення адаптивності бізнесу до сучасних економічних викликів.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використано класичні методи дослідження: аналіз і синтез, абстрагування для побудови узагальненої моделі, а також системний підхід.

Результати та обговорення. Сутність фінансової безпеки підприємства як економічної категорії має різні трактування у науковій літературі. У роботі Н. І. Коваль та К. В. Корніюка фінансова безпека визначається як механізм захисту економічної діяльності підприємства, що забезпечує стабільність його фінансових операцій з акцентом на раціональному використанні ресурсів. Автори зазначають, що фінансова безпека залежить від внутрішньої фінансової збалансованості та макроекономічної стабільності [8]. Т. А. Ключко розглядає фінансову безпеку як стан, за якого підприємство здатне протистояти загрозам завдяки розробленню превентивних і контрольних заходів. Цей стан є складовою економічної безпеки, але функціонує як автономний механізм із власною структурою [7]. О. Ю. Амосов визначає фінансову безпеку як стан захищеності від зовнішніх негативних впливів і здатність гнучко здійснювати фінансові операції, наголошуючи на необхідності координації між внутрішніми та зовнішніми суб'єктами [3].

На основі аналізу наукових джерел можна зробити висновок, що фінансова безпека підприємства характеризується станом рівноваги між дохідністю, ресурсним забезпеченням і ефективною фінансовою політикою. Дохідність забезпечує покриття потреб працівників і податкових зобов'язань перед державою, ресурсне забезпечення гарантує функціонування в екстрених умовах, а ефективна фінансова політика спрямовує ці процеси, запобігаючи банкрутству чи кризовим ситуаціям.

Однак забезпечення фінансової безпеки ускладнюється низкою факторів, зокрема воєнними діями, глобальними економічними кризами, терористичними актами та іншими дестабілізуючими явищами. Зо-

крема, за даними Національного банку України, у 2023 році 60% українських підприємств зіткнулися з проблемами через енергетичну нестабільність, спричинену обстрілами інфраструктури [11].

Воєнний стан в Україні супроводжується гібридною війною, яка включає не лише фізичне знищення інфраструктури, а й інформаційні атаки, зокрема кібератаки на державні реєстри, підприємства та системи зв'язку. У 2022 році кількість кібератак на українські підприємства зросла на 300% порівняно з 2021 роком [12]. Унаслідок масової диджиталізації та переходу на електронний документообіг питання кібербезпеки стало невід'ємною частиною бізнес-процесів [10].

Окрім воєнних дій, фінансова стабільність країни залежить від низки інших факторів, які систематизовано у таблиці нижче. В табл. 1 наведено шляхи нейтралізації цих загроз, які можуть застосовуватися як оперативні заходи або превентивні механізми для забезпечення стабільності підприємств.

Таблиця 1

Види загроз фінансовій безпеці підприємств та шляхи їх вирішення

Вид загрози	Опис загрози	Шляхи вирішення
Зовнішньоекономічна	Коливання валютних курсів, економічні війни, санкції, кризи на світовому ринку	Бажано мати диверсифікований портфель активів, застрахувати фінансові операції та ризики, використовувати надійні та актуальні методи залучення коштів
Нестабільність політичної сфери	Протести, громадянські війни, бойкоти, дуже часта або майже неможлива зміна влади	Обов'язковість наявності резервного фонду та запасу сировини й обладнання, постійний моніторинг політичної ситуації та завчасна підготовка до майбутніх викликів
Низька платоспроможність контрагентів	Збільшення дебіторської заборгованості, визнання дебітора банкрутом, що унеможливає досягнення бухгалтерського балансу	Перевірка контрагентів на платоспроможність, диверсифікація фінансових ризиків у інвестиційній сфері, наявність додаткового резервного фонду для можливого покриття втрат
Загальна фінансова нестабільність підприємства	Недостатня кількість активів (не-/оборотних), зниження їхньої ліквідності, базова нестача коштів, велика кредиторська заборгованість	Зміна вектору розвитку підприємства, капітальні перетворення в управлінській ніші, відмова від застарілих методів ведення бізнесу на користь актуальної методології

Продовження табл. 1

Проблеми внутрішньої організації	Недостатньо розвинута система управління, відсутні заходи з попередження кризи та зв'язок між відділами	Постійне підвищення кваліфікації співробітників, обмін досвідом між підприємцями вітчизняними та закордонними, проведення тренінгів з покращення стану підприємства, мотивування працівників
Низький рівень планування фінансів	Нестача чіткої стратегії з фінансового розвитку, низька або повністю відсутня система якісного прогнозування	Запрошення більш кваліфікованих спеціалістів для розробки досконалої стратегії розвитку, використання сучасного інструментарію для ефективного фінансового менеджменту
Висока залежність від ринків та постачальників	Небажання керівників виходити на більший масштаб, прив'язаність до вузького кола ринків і постачальників сировини	Укладання коротко-/середньо-/довгострокових контрактів з різними постачальниками, вихід на нові ринки, диверсифікація продукту (можливо є змога продавати і похідні товари)
Відсутність механізмів адаптації або швидкого реагування на зміни середовища	Прийняття рішень відбувається інертно, без потрібної оперативності	Ознайомлення з новими методами швидкого реагування на зміни у економічному просторі, формування резервів та підготовка сценаріїв реагування на зміни
Витоки секретної інформації та/через кібератаки	Доступ до неліцензованих систем, порушення конфіденційності управлінськими органами підприємства і працівниками, низький рівень кіберзахисності	Постійний аудит електронних систем, використання лише ліцензованих та офіційних програм обліку й обчислення, підвищення рівня кібербезпеки, покращення протоколу відповідальності працівників та управління за порушення конфіденційності інформації
Корупція та шахрайство	Фальсифікація звітів, розкрадання грошових коштів, зловживання повноваженнями	Визначення причин корупції та подальше їх вирішення, проведення контролю незалежними органами без доступу управління до вирішення питання «іншим шляхом»
Порушення вимог законодавства	Несплата податків, судові справи, кримінальні злочини всередині підприємства	Наявність у штаті кваліфікованого юриста/адвоката, постійна перевірка правових вимог до підприємства, усунення підозрілих працівників з посад або проведення профілактичних бесід з відповідального ставлення до своєї роботи
Неактуальні технології та обладнання	Використання застарілого обладнання з низькою продуктивністю, високі витрати	Інвестування в ІТ-сектор, залучення досвідчених спеціалістів з покращення стану електронної системи, закупка

Продовження табл. 1

	ти на виробництво та низький прибуток	актуального обладнання, підтримка технічного устаткування
Недостатня освіченість працівників	Помилки у виконанні роботи (підготовка звітів, нерациональне використання ресурсів, безвідповідальне ставлення до поточної ситуації фірми	Проведення навчання як нових робітників, так і наявних, постійний розвиток, застосування наставництва, покращення психологічного клімату в робочому середовищі та взаємна допомога між працівниками
Репутаційні ризики	Через ряд помилок та порушень можна втратити довіру клієнтів та інвесторів, через що знижується прибутковість	Прозора та якісна комунікація з клієнтами та інвесторами, залучення на роботу менеджерів по роботі з клієнтами, фільтрація надійних та ні інвесторів
Складний доступ до фінансування	Погана кредитна історія, непривабливість для інвесторів, складне територіальне питання доступу до фінансування	Покращення кредитної історії, налагодження співпраці з інвесторами та кредиторами, пошук альтернативних джерел залучення коштів

Джерело: створено авторами на основі [5; 6; 8].

З таблиці видно, що джерелами загроз, переважно, є:

- недобросовісність працівників і керівників;
- зовнішні та внутрішні кризові ситуації;
- відсутність ефективної взаємодії між відділами, що призводить до неузгодженості стратегій розвитку підприємства.

Якщо на державному рівні можливо розробити методи реагування на кризи, то питання внутрішньої нестабільності підприємства є складнішим, оскільки його діяльність залежить не лише від підприємця, а й від усієї команди. За даними Європейського банку реконструкції та розвитку, у 2023 р. 45% українських підприємств зазначили, що основною перешкодою для розвитку є дефіцит кваліфікованих кадрів [13]. Сформована таблиця демонструє тісний взаємозв'язок між факторами, які впливають на фінансову стабільність і подальшу діяльність підприємства.

Таким чином, проблема фінансової безпеки розглядається не як ізольоване явище, а як комплексне питання, що потребує модернізованого підходу та ефективного управління. Ключовим висновком є розуміння того, що фінансова безпека не є статичним станом і не формується автоматично — вона вимагає тривалого системного формування, постійного моніторингу «розумних» трансформацій за потреби.

У цьому контексті підприємства мають зосередитися на створенні сприятливих умов для забезпечення фінансової безпеки, а не лише на реагуванні на наслідки загроз. Особливу увагу слід приділити гібридному характеру сучасних загроз: масова диджиталізація, з одного боку, сприяє розвитку бізнес-процесів, а з іншого — створює передумови для кібератак, які можуть мати руйнівний вплив не лише на локальні бази даних, а й на державні електронні ресурси. У 2023 році 70% українських компаній повідомили про зростання витрат на кібербезпеку через збільшення кіберзагроз [12].

Політична нестабільність ускладнює доступ до фінансування, знижує міжнародний рейтинг держави, гальмує економічний розвиток і виступає ключовим чинником прогресу або регресу. За оцінками МВФ, у 2023 році доступ до зовнішнього фінансування для українських підприємств скоротився на 50% через воєнні ризики [14]. Тому підприємствам необхідно перейти від фрагментарного управління ризиками до створення комплексної системи управління загрозами, яка базується на принципах адаптивності, проактивності та стійкості.

Особливої уваги заслуговує вплив людського чинника на фінансову безпеку підприємства. Основною причиною незадовільної діяльності підприємства, навіть у стабільні періоди, є недостатній рівень знань працівників щодо їхніх професійних обов'язків. Дослідження Української асоціації бізнесу і торгівлі показало, що у 2023 році 55% малих і середніх підприємств зіткнулися з проблемами через низький рівень кваліфікації працівників [15]. Це питання має два аспекти.

По-перше, працівник може мати теоретичні знання, але бракувати практичних навичок або мати досвід, невідповідний специфіці роботи. Така ситуація ускладнює адаптацію до нових умов праці, що може призводити до помилок. Критичним є питання, чи здатен такий працівник ефективно адаптуватися, особливо якщо він обіймає керівну посаду, від якої залежить якість управління.

Некваліфікований керівник без належного досвіду може спричинити потребу в додаткових витратах через непередумані або ризиковані рішення. У таких випадках необхідно посилити вимоги до підбору персоналу та забезпечити регулярне підвищення кваліфікації працівників.

По-друге, проблеми можуть виникати через недостатню компетентність підприємця або рекрутера в питаннях підбору персоналу. Згідно з опитуванням ЄБРР, у 2023 році 30% українських підприємців зазначили, що неефективний підбір персоналу спричинив фінансові втрати

[13]. Підбір персоналу та його подальше навчання є визначальними факторами розвитку підприємства, оскільки професійні навички працівників безпосередньо впливають на фінансовий результат. Недостатня координація між відділами та неефективна ієрархія можуть призвести до фінансових втрат, а також до додаткових витрат, пов'язаних із судовими процесами, штрафами за порушення звітності, податкового законодавства чи правил торгівлі.

Для вирішення цих проблем необхідно впроваджувати системний підхід до підбору персоналу, проводити регулярні тренінги, підвищувати кваліфікацію, організовувати загальні збори для обговорення стратегій розвитку підприємства та умов праці. Діалог між керівництвом і працівниками може виявити значно більше проблем, ніж формальний аудит документації, оскільки ефективна взаємодія з персоналом сприяє підвищенню їхньої мотивації та продуктивності.

Узагальнюючи, фінансова безпека підприємства є цілісною системою, нерозривно пов'язаною з ефективним управлінням і стратегічним підходом до забезпечення життєздатності бізнесу. Реакція на наслідки загроз має бути замінена формуванням комплексної системи управління ризиками, яка включає юридичні, технічні, соціально-політичні, інформаційні та аналітичні компоненти для забезпечення належного рівня захищеності та підвищення стійкості в кризові періоди.

Аналіз української ситуації свідчить, що воєнний стан спричинив енергетичну нестабільність, високі інфляційні коливання, зростання податкового навантаження, слабкий захист прав кредиторів і нестабільність законодавчого регулювання, що ускладнює адаптацію малого та середнього бізнесу. Інфляція в Україні у 2022 році сягнула 26,6%, а у 2023 році знизилася до 5,7%, але продовжує створювати тиск на підприємства [11]. За таких умов розроблення стратегії реагування є вкрай складним, а підприємства змушені фрагментарно реагувати на наслідки обстрілів і руйнувань. Проте можливі рішення включають релокацію виробничих потужностей до безпечніших регіонів. За даними Міністерства економіки України, у 2022–2023 роках 10% великих підприємств і 25% малих і середніх бізнесів перемістили свої потужності до західних регіонів України [16].

Підприємцям необхідно розробляти інноваційні методи протидії невизначеності, комплексно вирішувати стратегічні завдання і постійно адаптуватися до змін у законодавстві. Здатність підприємства ефектив-

но функціонувати в кризових умовах є показником не лише його адаптивності, а й зрілості української економічної моделі, що забезпечує конкурентну перевагу на міжнародному ринку, але водночас свідчить про значне напруження економіки, яка в довоєнний період характеризувалася застарілими підходами.

Висновки. Проведене дослідження показало, що фінансова безпека підприємства є ключовим чинником забезпечення його стійкості та конкурентоспроможності в умовах високої невизначеності, спричиненої глобальними економічними трансформаціями, локальними кризами та воєнним станом в Україні. Аналіз теоретичних засад і практичних підходів до забезпечення фінансової безпеки дозволив визначити її як комплексний стан, що характеризується рівновагою між дохідністю, ресурсним забезпеченням і ефективною фінансовою політикою, яка вимагає постійного моніторингу та адаптації до зовнішніх і внутрішніх викликів.

Основними джерелами загроз фінансовій безпеці підприємств є недобросовісність працівників і керівників, зовнішні та внутрішні кризові ситуації, а також недостатня координація між структурними підрозділами, що призводить до неузгодженості стратегій розвитку. В українських реаліях ці загрози посилюються воєнним станом, енергетичною нестабільністю, інфляційними коливаннями, обмеженим доступом до фінансування та зростанням кіберзагроз. Зокрема, у 2023 р. 70% українських компаній повідомили про зростання витрат на кібербезпеку, а доступ до зовнішнього фінансування скоротився на 50% через воєнні ризики.

Дослідження підкреслює, що фінансова безпека не є статичним станом, а потребує системного підходу до управління ризиками, який поєднує юридичні, технічні, інформаційні, соціально-політичні та аналітичні компоненти. Особлива увага приділена впливу людського чинника: низький рівень кваліфікації працівників та неефективний підбір персоналу є значними внутрішніми загрозами. Для їх нейтралізації рекомендовано впроваджувати регулярні тренінги, підвищувати кваліфікацію та забезпечувати ефективну взаємодію між підрозділами.

В умовах воєнного стану підприємствам необхідно переходити від фрагментарного реагування на наслідки до створення проактивних систем управління загрозами. Практичні рішення включають релокацію виробничих потужностей до безпечніших регіонів, впровадження фінтех-інструментів, таких як блокчейн, для захисту від кіберзагроз, а також диверсифікацію джерел фінансування.

Список використаної літератури

1. Державна служба статистики України. Аналітичний звіт про діяльність підприємств у 2022 році. Київ: Держстат, 2023. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 27.11.2024).
2. Міністерство фінансів України. Звіт про виконання державного бюджету за 2023 рік. Київ: Мінфін, 2023. URL: <https://www.mof.gov.ua> (дата звернення: 27.11.2024).
3. Амосов О. Ю. Фінансова безпека підприємства: сутність та механізми забезпечення. Проблеми економіки. 2011. № 4. С. 76–80.
4. Варналій З. С., Бондаренко С. М. Фінансова безпека підприємств: теоретичні та практичні аспекти. Економіка України. 2024. № 3. С. 45–60.
5. Варналій З. С., Чеберяко О. В., Микитюк О. П., Бондаренко С. М. Забезпечення фінансової безпеки малого та середнього бізнесу в умовах воєнного стану. Фінансовий простір. 2024. № 1. С. 12–25.
6. Вудвуд В. В., Батієвська О. В. Системний підхід до забезпечення фінансової безпеки підприємства. Підприємництво і торгівля. 2019. № 25. С. 86–92.
7. Клочко Т. А. Фінансова безпека підприємства як складова економічної безпеки. Економічний вісник. 2021. № 1. С. 145–152.
8. Коваль Н. І., Корніюк К. В. Механізми забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах нестабільності. Економіка та суспільство. 2024. № 20. С. 15–22.
9. Нагорний Д. А., Озарнов Р. В. Роль фінансових технологій у забезпеченні фінансової безпеки підприємств. Економічний журнал. 2023. № 2. С. 34–42.
10. Стащук О. В. Фінансова безпека в контексті мережевих структур: загрози та методи оцінки. Підприємництво і торгівля. 2023. № 30. С. 102–110.
11. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність за 2023 рік. Київ: НБУ, 2023. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 27.11.2024).
12. Держспецзв'язку. Звіт про кіберзагрози в Україні за 2022–2023 роки. Київ: Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, 2023. URL: <https://cip.gov.ua> (дата звернення: 27.11.2024).
13. Європейський банк реконструкції та розвитку. Звіт про економічні виклики для українських підприємств у 2023 році. Лондон: EBRD, 2023. URL: <https://www.ebrd.com> (дата звернення: 27.11.2024).
14. Міжнародний валютний фонд. Оцінка фінансових ризиків для України у 2023 році. Вашингтон: IMF, 2023. URL: <https://www.imf.org> (дата звернення: 27.11.2024).
15. Українська асоціація бізнесу і торгівлі. Аналітичний звіт про виклики для МСБ у 2023 році. Київ: UABT, 2023. URL: <https://uabt.org.ua> (дата звернення: 27.11.2024).
16. Міністерство економіки України. Звіт про релокацію підприємств у 2022–2023 роках. Київ: Мінекономіки, 2023. URL: <https://www.me.gov.ua> (дата звернення: 27.11.2024).

Стаття надійшла 05.12.2024 р.

V. V. Butenko,

Cand. Sc. (Economics), Associate Professor,
Odesa I. I. Mechnikov National University,
24/26 Frantsuzkyi bulvar, Odesa, 65058, Ukraine.
e-mail: v.butenko@onu.edu.ua
ORCID: 0000-0001-7650-2347

S. Y. Muzyka,

Graduate bachelor student,
Odesa I. I. Mechnikov National University,
24/26 Frantsuzkyi bulvar, 65058, Odesa, Ukraine
e-mail: sophiemusyka@stud.onu.edu.ua
ORCID: 0009-0001-9907-213X

FINANCIAL SECURITY OF ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF GLOBAL TRANSFORMATIONS AND MARTIAL LAW

The article analyzes the financial security of enterprises as a key factor in ensuring resilience and competitiveness amid global economic transformations and martial law in Ukraine. Financial security, once a technical aspect, is now a strategic resource for business sustainability in uncertain conditions. The study reviews theoretical perspectives: N.I. Koval and K.V. Korniyuk define it as a mechanism for protecting economic activities via rational resource use, T.A. Klochko views it as a state of resilience through preventive measures, and O.Yu. Amosov emphasizes protection from external threats and stakeholder coordination. Financial security is characterized by a balance of profitability, resource availability, and effective financial policy to prevent crises.

Key threats include economic crises, political instability, cyberattacks, counterparty insolvency, and internal inefficiencies. In Ukraine, martial law exacerbates these with energy instability and a 300% rise in cyberattacks in 2022. The National Bank of Ukraine reports 60% of enterprises faced energy-related issues in 2023. Hybrid warfare, including cyber threats, is critical amid digitalization. The European Bank for Reconstruction and Development notes 45% of Ukrainian firms cite a lack of qualified personnel as a barrier. The article proposes strategies like fintech adoption (blockchain, automation), funding diversification, and workforce training. A systemic risk management approach, integrating legal, technical, and analytical components, is essential to transform uncertainty into resilience. Cybersecurity spending rose for 70% of firms in 2023, while the IMF reports a 50% drop in external financing access due to war risks.

Internal threats, like employee incompetence, are significant, with 55% of SMEs reporting issues due to low qualifications in 2023. Systematic personnel selection, training, and better coordination are recommended. Practical solutions include relocating production, with 10% of large firms and 25% of SMEs moving to safer regions in 2022–2023. Financial security requires continuous monitoring and proactive risk management to ensure adaptability and competitiveness, offering insights for economies in crisis.

Keywords: financial security, enterprise, economic uncertainty, financial stability, competitive advantage, employees, economic crisis, cyber threats, fintech, martial law, adaptability.

References

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2023). Analitichnyi zvit pro diialnist pidpriemstv u 2022 rotsi [Analytical report on the activities of enterprises in 2022]. Kyiv, Ukraine: Derzhstat. <http://www.ukrstat.gov.ua> (in Ukrainian)
2. Ministerstvo finansiv Ukrainy. (2023). Zvit pro vykonannia derzhavnogo biudzhetu za 2023 rik [Report on the execution of the state budget for 2023]. Kyiv, Ukraine: Minfin. <https://www.mof.gov.ua> (in Ukrainian)
3. Amosov, O. Yu. (2011). Finansova bezpeka pidpriemstva: Sutnist ta mekhanizmy zabezpechennia [Financial security of an enterprise: Essence and mechanisms of provision]. Problemy ekonomiky, (4), 76–80. (in Ukrainian)
4. Varnalii, Z. S., & Bondarenko, S. M. (2024). Finansova bezpeka pidpriemstv: Teoretychni ta praktychni aspekty [Financial security of enterprises: Theoretical and practical aspects]. Ekonomika Ukrainy, (3), 45–60. (in Ukrainian)
5. Varnalii, Z. S., Cheberiako, O. V., Mykytiuk, O. P., & Bondarenko, S. M. (2024). Zabezpechennia finansovoi bezpeky maloho ta serednoho biznesu v umovakh voiennoho stanu [Ensuring the financial security of small and medium-sized businesses under martial law]. Finansovyi prostir, (1), 12–25. (in Ukrainian)
6. Vudvud, V. V., & Batiievska, O. V. (2019). Systemnyi pidkhid do zabezpechennia finansovoi bezpeky pidpriemstva [A systemic approach to ensuring the financial security of an enterprise]. Pidpriemnytstvo i torhivlia, (25), 86–92. (in Ukrainian)
7. Klochko, T. A. (2021). Finansova bezpeka pidpriemstva yak skladova ekonomichnoi bezpeky [Financial security of an enterprise as a component of economic security]. Ekonomichni visnyk, (1), 145–152. (in Ukrainian)
8. Koval, N. I., & Korniyuk, K. V. (2024). Mekhanizmy zabezpechennia finansovoi bezpeky pidpriemstva v umovakh nestabilnosti [Mechanisms for ensuring the financial security of an enterprise under instability conditions]. Ekonomika ta suspilstvo, (20), 15–22. (in Ukrainian)
9. Nahorni, D. A., & Ozarov, R. V. (2023). Rol finansovykh tekhnolohii u zabezpechenni finansovoi bezpeky pidpriemstv [The role of financial technologies in ensuring the financial security of enterprises]. Ekonomichni zhurnal, (2), 34–42. (in Ukrainian)
10. Stashchuk, O. V. (2023). Finansova bezpeka v konteksti merezhevykh struktur: Zahrozy ta metody otsinky [Financial security in the context of network structures: Threats and evaluation methods]. Pidpriemnytstvo i torhivlia, (30), 102–110. (in Ukrainian)
11. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2023). Zvit pro finansovu stabilnist za 2023 rik [Report on financial stability for 2023]. Kyiv, Ukraine: NBU. <https://bank.gov.ua> (in Ukrainian)
12. Derzhavna sluzhba spetsialnogo zviazku ta zakhystu informatsii Ukrainy. (2023). Zvit pro kiberzahrozy v Ukraini za 2022–2023 roky [Report on cyber threats in Ukraine for 2022–2023]. Kyiv, Ukraine: Derzhspetsviazku. <https://cip.gov.ua> (in Ukrainian)
13. European Bank for Reconstruction and Development. (2023). Report on economic challenges for Ukrainian enterprises in 2023. London, UK: EBRD. <https://www.ebrd.com>

14. International Monetary Fund. (2023). Assessment of financial risks for Ukraine in 2023. Washington, DC: IMF. <https://www.imf.org>
15. Ukrainian Association of Business and Trade. (2023). Analitychnyi zvit pro vyklyky dlia MSB u 2023 rotsi [Analytical report on challenges for SMEs in 2023]. Kyiv, Ukraine: UABT. <https://uabt.org.ua> (in Ukrainian)
16. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy. (2023). Zvit pro relokat siiu pidpriemstv u 2022–2023 rokakh [Report on the relocation of enterprises in 2022–2023]. Kyiv, Ukraine: Minekonomiky. <https://www.me.gov.ua> (in Ukrainian)